

به نام خدا

مطلب آغازین این شماره با اشاره اجمالی به «تحقیق و پژوهش مشترک جهانی ما در آن» و جایگاه ایران در آن آغاز می‌شود. مبحث اقتصاد ایران شامل چهار مقاله است. مقاله اول با استاد به آمار و ارقام به تفصیل عملکرد سرمایه‌گذاری خارجی ایران طی سال‌های ۸۱-۱۳۳۵ را بررسی می‌کند. دومین مقاله با عنوان ارزیابی عملکرد سیاست‌های اشتغال‌زایی در قانون برنامه سوم توسعه ۸۱-۱۳۷۹ دنباله مقاله‌ای است که قسمت اول آن در شماره قبل به چاپ رسیده است. این مقاله مسأله اشتغال را از جوانب گوناگون مورد بررسی قرار می‌دهد. «بررسی فرصت‌های شغلی و برآورد سهم نیروی انسانی متخصص» عنوان مقاله دیگری است که تحول توزیع شاغلان متخصص برحسب بخش‌های اقتصادی را بررسی می‌کند. «آزادسازی واردات در جهت دستیابی به جهش صادراتی» عنوان چهارمین مقاله است که در آن پیشینه و جایگاه صنعت خودروسازی، تجربه آزادسازی واردات در کره، و مزایای آزادسازی واردات خودرو، همراه با توصیه‌های سیاستی، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

در مبحث اقتصاد توسعه چهار مقاله آمده که قسمت آخر مقاله «کارایی در اصلاح قیمت پارانه‌ای» نخستین مطلب آن است. مقاله بعدی که گزارشی است به کلوب رم با عنوان «به حساب آوردن طبیعت» که به مسائل زیست محیطی و زندگی بشر در کره زمین می‌پردازد. این مطلب در ادامه کتاب بسیار معروف این گروه با عنوان «محدودیت رشد» است. «توزیع درآمد و هزینه‌های اجتماعی در برزیل» قسمت اول از مطلب مفصلی است که دفتر صندوق بین‌المللی پول در برزیل برای ارزیابی روند توزیع درآمد و عوامل تعیین‌کننده برابری درآمد و سیاست‌های اجتماعی انجام داده است. آخرین مقاله این مبحث به توسعه روستایی، کشاورزی و امنیت غذایی می‌پردازد.

«بانکداری اسلامی» عنوان مقاله‌ای است در مبحث اقتصاد پول و بانک که مسائل توسعه بانک اسلامی و آینده این بانک را مورد بحث قرار می‌دهد.

در مبحث اقتصاد بین‌الملل سه مقاله آمده که نخستین آن «برندگان و بازندگان» عنوان مقاله جالبی است از رابرت وید استاد اقتصاد سیاسی دانشکده اقتصاد لندن. «تولد دوباره یک ملت» مقاله‌ای است از نشریه اکونومیست که به موضوع افغانستان و القاعده و مسائل مربوط به آن می‌پردازد. «شبکه جهانی اینترنت و قانون» گزارش کوتاهی است از حکم دادگاه عالی استرالیا که هشدار است به شرکت‌های وسایل ارتباطی دنیا.

در مبحث اطلاع رسانی، به روال شماره‌های پیشین، در آشنایی با مکاتب اقتصادی، این بار مکتب نئوکلاسیک مورد بحث قرار می‌گیرد. در همین مبحث، کتاب توسعه به مثابه آزادی اثر ارزشمند آمارتیان، برنده جایزه نوبل اقتصاد، بررسی می‌شود. مطلب بعدی، مقاله کوتاهی است از ایناسیو رامونه، استاد تئوری ارتباطات در دانشگاه‌های پاریس با عنوان «دست‌نشاندهی». مقاله چهارم این مبحث «عراق پس از جنگ در گرو دو دیدگاه متخاصم» به مسائل گروه‌های رقیب در عراق و نقش آمریکا در ارتباط با آن‌ها می‌پردازد. آخرین مقاله، «در حقیقت ناتوانی»، مطلبی است خواندنی از ادوارد سعید که نگاهی دارد به مسائل اسرائیل و فلسطین و مسأله ترویس.

مجله اقتصادی

مباحثه داخلی حوزه معاونت امور اقتصادی
دوره دوم • سال دوم • شماره ۱۵ و ۱۶. دی و بهمن ۱۳۸۱

- صاحب امتیاز: معاونت امور اقتصادی
- مدیرمسئول: سعید شیرکوند
- سردبیر: علی دینی ترکمانی

سرآغاز سخن: تحقیق و پژوهش مشترک جهانی و جایگاه ما در آن

اقتصاد ایران

- ۲ بررسی عملکرد سرمایه‌گذاری خارجی ایران طی سال‌های ۸۱-۱۳۳۵ / مه‌ری رحیمی ۳
- ۷ ارزیابی عملکرد سیاست‌های اشتغال‌زایی در قانون برنامه سوم توسعه ۸۱-۱۳۷۹ / سعید شیرکوند
- ۲۳ بررسی فرصت‌های شغلی و برآورد سهم نیروی انسانی متخصص از ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی کشور (۱۳۷۵-۱۳۳۵) / رحیم دین‌باغ ۲۴
- ۲۲ آزادسازی واردات در جهت دستیابی به جهش صادراتی مطالعه موردی صنعت خودروسازی / حسن‌ذبی‌بیگی

اقتصاد توسعه

- ۴۰ کارایی در اصلاح قیمت‌های پارانه‌ای / فاطمه نظیفی
- ۲۳ به حساب آوردن طبیعت: گزارشی به کلوب رم / روبرت وید / ترجمه محمد رضا نواجی
- ۲۸ توزیع درآمد و هزینه‌های اجتماعی در برزیل / ترجمه سعید صادقی - افشین جانی
- ۵۴ توسعه روستایی، کشاورزی و امنیت غذایی / ترجمه ابراهیم حبیبی

اقتصاد پول و بانک

- ۵۸ بانکداری اسلامی / محسن خان - عباس بیخورد / ترجمه سیدحسین میرجلیلی

اقتصاد بین‌الملل

- ۶۱ برندگان و بازندگان / رابرت وید / ترجمه فایز مهر
- ۶۵ تولد دوباره یک ملت / ترجمه علی رضا شاهرخی
- ۶۸ شبکه جهانی اینترنت و قانون / ترجمه شهرزاد خوانساری

اطلاع رسانی

- ۶۹ آشنایی با مکاتب اقتصادی: مکتب نئوکلاسیک / اسپرود مودگوس / ترجمه سیدحسین میرجلیلی
- ۷۳ چکیده کتاب: توسعه به مثابه آزادی / آسپه قاسمی
- ۸۲ دست‌نشاندهی / ایناسیو رامونه / ترجمه آرش زورفانگر
- ۸۳ عراق پس از جنگ در گرو دو دیدگاه متخاصم / احسان الحفناجی
- ۸۶ در حقیقت ناتوانی / ادوارد سعید / ترجمه میران قاسمی

• مدیر داخلی: انور سپهری

• ویراستار: شیدا مقدم

• حروفچین: طوی پورقریان

• طبع: زمستان و بهار ۱۳۸۱ - چاپ: بهمن و دی ۱۳۸۱

• • •

مجله در ویرایش مطالب آزاد است. مقاله‌های منتشر شده لزوماً به معنای دیدگاه معاونت امور اقتصادی نیست. مجله اقتصادی با استقبال از طرح نقطه‌نظرهای شما، آماده دریافت مطالب ارسال است. لطفاً مقاله‌های خود را به نشانی زیر ارسال فرمایید.
خیابان پاسداران - خ شهید حجت سوری (نیستان هفتم) شماره ۶۲/۳ - معاونت امور اقتصادی
کد پستی ۲۱۲۲ - ۱۹۲۴۸ تلفن ۲۵۶۳۳۲۰ و ۲۵۵۴۲۰۰-۶

توجهی برای وجود یا نیاز به بهره ارائه نمی‌دهد، منطق‌های متعددی برای تحریم بهره ارائه کرده‌اند. افزون بر آنکه بهره با مفهوم و فکری اسلامی حقوق مالکیت ناسازگار است. (چپرا ۱۹۸۲؛ صدیقی ۱۹۸۳؛ احمد ۱۹۸۴؛ خان و میراخویر ۱۹۸۹).

۱. توسعه بانک‌های اسلامی

هر چند بد نظر می‌رسد محدودیت استفاده از بهره یک محدودیت الزام‌آور باشد، ولی در واقع بانک‌های اسلامی و نهادهای مالی، به‌ویژه از اواسط دهه ۱۹۷۰ به سرعت رشد کردند. در حال حاضر حدود ۲۵ کشور که بیشتر جهان اسلام را شامل می‌شود دارای نوعی از نهاد مالی اسلامی هستند. گسترش بانکداری اسلامی اساساً به دو شیوه شکل گرفته است.

اول، تلاش جهت تأسیس نهادهای مالی اسلامی در کنار بانک‌های سنتی، در این‌گونه تلاش‌ها، انواع نهادهایی که تأسیس شده‌اند شامل بانک‌های اسلامی که اغلب در کشورهای اسلامی تأسیس شده‌اند و شرکت‌های سرمایه‌گذاری اسلامی و شرکت‌های اسلامی دارندۀ سهام سایر شرکت‌ها که در برخی از کشورهای اسلامی فعالیت دارند ولی غالباً در کشورهای غیراسلامی فعالیت می‌کنند.

در در حالت، عموماً عملیات بانکداری مشروط به مقرراتی است که در تمامی بانک‌ها به کار برده می‌شود مثال‌هایی از بانک‌های اسلامی در کشورهای مسلمان عبارت‌اند از بانک اسلامی فیصل در بحرین، بانک‌های اسلامی فیصل در مصر و سوئد، بانک اسلامی دبی، بانک اسلامی قطر و بانک اسلامی اردن.

مثال‌هایی از شرکت‌های سرمایه‌گذاری که دارای اختیارات ملکی پایین یا بین‌المللی هستند عبارت‌اند از دارالعمال الاسلامی (ژنو)، البرکه بین‌المللی با مسئولیت محدود (لندن)، شرکت سرمایه‌گذاری اسلامی (پاهاما)، و شرکت الراجی برای سرمایه‌گذاری اسلامی با مسئولیت محدود (لندن). نهادهای بین‌المللی یاد شده که عموماً دارای مالکیت خصوصی هستند برای جذب سپرده - بدون پرداخت بهره - با یسانک‌های مرسوم رقابت می‌کنند و این وجوه را در هر جا که فرصت‌های سرمایه‌گذاری سودآوری بیابند، سرمایه‌گذاری می‌کنند. دومین شکلی که توسعه بانکداری اسلامی به‌خود گرفته است با ساختاردهی دوباره کل نظام مالی طبق مفاهیم اسلامی سر و کار دارد. دو کشوری که انتقال یاد شده در نظام مالی‌شان تحقق یافته است، ایران و پاکستان هستند. در ایران تمامی بانک‌ها براساس قانون اسلامی فعالیت می‌کنند در حالی‌که در پاکستان، تنها بانک‌های خارجی از محدودیت معاملات مبتنی بر بهره استثناء هستند. (خان و میراخویر ۱۹۹۰)

۲. عملیات بانک‌های اسلامی: همان‌گونه که توسط خان و میراخویر (۱۹۸۹) مطرح شده است، اضافه بر سهام و سرمایه خود

اقتصاد پول و بانک

بانکداری اسلامی

محسن خان - عباس میراخویر

ترجمه سیدحسین میرجلیلی (دکترای اقتصاد، استادیار پژوهشکده

اقتصاد پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی)

در اسلام ممنوعیت مطلق پرداخت و دریافت بهره (اصطلاح عربی آن ریاست) وجود دارد. این تحریم (ممنوعیت) است که بانکداری اسلامی را به‌طور اساسی از نظام بانکداری سنتی متفاوت می‌سازد. از آن‌جا که راه استفاده از نرخ بهره در معاملات مالی مسدود شده است، بانک‌های اسلامی می‌توانند تنها بر مبنای مقررات (تربیبات) سهم‌بری در سود یا سایر روش‌های تأمین مالی مجاز بر اساس قانون اسلامی (شریعت) به فعالیت بپردازند.

از نظر فنی، "ریا" اشاره به اضافه کردن مبلغی به اصل وام براساس مدت و مبلغ وام است. از دیدگاه حقوقی ریا به‌معنای پول اضافی است که در معاملات پول با پول یا کالای اضافی است که در عملیات مبادله کالا به کالا دریافت می‌شود. در حالی‌که، اوایل بحثی وجود داشت مبنی بر این‌که آیا ریا اشاره به بهره است یا ربا، ظاهراً اکنون اجماع نظری میان محققان اسلامی وجود دارد که اصطلاح ریا شامل تمامی شکل‌های بهره است و میان نرخ‌های اسس و واقعی بهره هیچ‌گونه تمایزی وجود ندارد. منابع اساسی اسلام از جمله قرآن و سنت تبیین تفصیلی از تحریم بهره ارائه نمی‌دهند. جز آن‌که به‌طور آکزیوماتیک (براساس اصول بدیهی) تأکید می‌کنند که دریافت بهره‌کاری غیرعادلانه است و به همین جهت ممنوع شده است.

در هر حال اقتصاددانان معاصر مسلمان، با تمسک به پیامدهای زیان‌آور مقصور برای وجود بهره در جامعه‌های نوین یا با تأکید بر این که بهره، استثمار است یا با این استدلال که نظریه نوین اقتصادی

نظری را مطرح می‌سازد. پرسش اصلی این است که آیا بانکداری اسلامی قابل دوام است؟

در سال‌های اخیر برخی مطالعات انجام شده چارچوب اساسی بانکداری را به صورت مفهومی در آورده‌اند (خان و میراخویر ۱۹۸۷). این مطالعات نشان داده‌اند که یک نظام مبتنی بر سهام یعنی همان بانکداری اسلامی هست. می‌تواند دست کم به همان کارایی و مؤثر بودن نظام مبتنی بر بدهی کار کند. به این ترتیب، نبود بهره مانع کارکرد یک بانک اسلامی نمی‌شود. افزون بر آن نتیجه جالبی که از الگوی تحلیلی توسعه داده شده توسط خان (۱۹۸۶) به دست می‌آید این است که در مقابل نکان‌هایی (شوکه‌هایی) که می‌تواند منجر به بحران بانکداری شود. در مقایسه با بانکداری مرسوم، بانک اسلامی بهتر می‌تواند خود را تعدیل کند.

دلایل این است که در یک نظام بانکی مبتنی بر سهام نکان‌های وارد شده به دارایی بانک بلافاصله با تغییر ارزش اسمی سهام سپرده‌ها، توسط بانک تضمین می‌شود یک نکان زیان‌بار به دارایی‌های بانک می‌تواند واگرایی میان ارزش واقعی دارایی‌ها و بدهی‌های بانک ایجاد کند. و احتمالاً منجر به ارزش خالص منفی برای بانک شود. روشن نیست که چگونه این نمود تعادل تصحیح خواهد شد و روشن نیست که فرایند تعدیل چه مدت به طول خواهد انجامید.

در مورد سیاست پولی، بانک مرکزی توانایی تعیین نرخ‌های بازدهی مالی در نظام بانکداری اسلامی را از دست می‌دهد. با وجود این آثار نظری نشان داده‌اند که روش‌های غیرمستقیم از طریق کنترل اعتبار گسترش یافته توسط بانک‌ها، تغییرات ذخیره قانونی و تغییر نسبت‌های سهمی در سود می‌تواند برای سیاست پولی به نتایجی دست باید که مشابه نتایج نظام مرسوم مبتنی بر بهره باشد. این مطلب هم برای حالت یک اقتصاد بسته درست است (خان و میراخویر ۱۹۸۹) و هم برای حالت واقعی‌تر یک اقتصاد باز (میراخویر و زیدی ۱۹۹۱).

۴. آینده بانکداری اسلامی: نظریه و عمل هر دو نشان

می‌دهند که بانکداری اسلامی دارای ماهیتی بادوام است. با وجود این بانکداری اسلامی با سوانح و مشکلات مهمی مواجه است که اگر بخواهد پیشرفت بیشتری داشته باشد باید بر این مشکلات غلبه کند. مهم‌ترین سوانح و مشکلات بانکداری اسلامی عبارت‌اند از:

اول، هر چند تأسیس نظامی بانکی که در آن به سپرده‌ها بهره پرداخت نشود به نسبت آسان بوده است، اما بانکداری اسلامی در کاربرد صحیح مقررات سهمی در سود در طرف وام‌دهی با مشکلات جدی مواجه است. تاکنون امکان‌پذیر نبوده است نظامی از قراردادهای میان وام‌دهنده (بانک) و قرض‌گیرنده برقرار شود که هزینه‌ها، در سطحی معقول کنترل کند؛ و موضوعات خطر اخلاقی را حذف کند. خطر اخلاقی هنگامی به وجود می‌آید که وام‌دهنده (بانک) و

بانک، بانک‌های اسلامی به دو منبع اصلی وجوه متکی هستند: سپرده‌های معاملاتی و سپرده‌های سرمایه‌گذاری. سپرده‌های معاملاتی می‌تواند به عنوان معادل سپرده‌های بیداری در نظام بانکداری مرسوم به حساب آید. هر چند بانک اسلامی، ارزش اسمی سپرده معاملاتی را تضمین می‌کند، ولی هیچ بازدهی به آن تعلق نمی‌گیرد. به‌طور کلی وجوه تجهیز شده از طریق سپرده‌های معاملاتی نمی‌تواند برای سرمایه‌گذاری سودآور توسط بانک‌ها استفاده شود. البته بانک‌ها می‌توانند کارمزد برای نگهداری سپرده‌های معاملاتی وضع کنند تا هزینه عملیات این نوع حساب‌ها پوشش داده شود.

سپرده‌های سرمایه‌گذاری - که حساب‌های سود و زیان نیز نامیده می‌شود - منبع اصلی وجوه برای بانک‌ها را تشکیل می‌دهند. سپرده‌های سرمایه‌گذاری شباهت بیشتری با سهام یک شرکت دارد تا سپرده‌های پس‌انداز و مدت‌دار مشتریان. بانک‌های اسلامی ارزش اسمی سپرده‌های سرمایه‌گذاری را تضمین نکرده و نرخ ثابت بازدهی پرداخت نمی‌کنند. در عوض سپرده‌گذاران همانند سهامداران فاسداده می‌شوند (همان‌طور که به عنوان مثال سپرده‌گذاران در صندوق‌های تعاونی یا تراست سرمایه‌گذاری، سهامدار هستند) و بنابراین صاحبان سپرده‌های سرمایه‌گذاری در بانک‌های اسلامی در سهمی از سود یا زیان بانک شریک هستند. نسبت سهمی باید پیش از انجام معامله میان بانک‌ها و سپرده‌گذاران مورد توافق قرار گیرد و تا زمان سررسید معامله نمی‌تواند تغییر کند مگر با توافق طرفین.

در طرف وام‌دهی، بانک‌های اسلامی لازم است همان اصول سهمی در سود و زیان را به کار برند. در شیوه‌ای که موازین اسلامی در زمینه وام‌ها را رعایت می‌کند مقررات مضاربه و مشارکت است. در هر دو حالت، وام‌دهندگان در سود و زیان سهیم هستند. تفاوت اصلی میان دو عقد مضاربه و مشارکت این است که در مضاربه، تأمین‌کننده منابع مالی مجاز نیست که نقشی در مدیریت شرکت داشته باشد، در حالی که در معاملات مشارکت، تمامی طرفین حق مشارکت در تصمیم‌گیری مدیریتی را دارند. در مواردی که سهمی در سود - زیان نمی‌تواند به مرحله اجرا درآید، سایر ابزارهای جایگزین برای سرمایه‌گذاری و تأمین مالی در اختیار بانک‌ها هستند.

سایر روش‌های تأمین مالی عبارت‌اند از: فروش یا پرداخت معوق یا مرابحه، خرید - اجاره، قرض الحسنه^۱ (با نرخ صفر) و اخذ کارمزد وام می‌باشند.

در حالی که ترتیب‌های سهمی در سود، ترجیح داده می‌شود، در عین حال حقوق اسلامی سایر شیوه‌های تأمین مالی را نیز مجاز می‌داند.

۳. جنبه‌های تحلیلی بانکداری اسلامی: جایگزینی

بانکداری مبتنی بر بهره به وسیله نظام جایگزینی که در وهله نخست منکی به ترتیب‌های سهمی در سود است، تعدادی از پرسش‌های

هر چند به نظر می‌رسد محدودیت استفاده از بهره یک محدودیت الزام‌آور باشد، ولی در واقع بانک‌های اسلامی و نهادهای مالی، به‌ویژه از اواسط دهه ۱۹۷۰ به سرعت رشد کردند. در حال حاضر حدود ۴۵ کشور که بیشتر جهان اسلام را شامل می‌شود دارای نوعی از نهاد مالی اسلامی هستند. گسترش بانکداری اسلامی اساساً به دو شیوه شکل گرفته است.

سوالنجم پنجم، این‌که بانک‌های اسلامی یا کمیبود جدی کارکنان آموزش دیده برای انجام عملیات بانکداری بدون بهره مواجه‌اند. حتی اگر کارکنان آموزش دیده بانک‌های بدون بهره طی چند سال عملکرد افزایش یافته باشد، ولی در عین حال گسترش بیشتر بانک‌های اسلامی - در مقیاسی که تاکنون مشاهده شده است - به‌سرعت با محدودیت‌های یاد شده مواجه خواهد شد. نه تنها بانک‌های اسلامی به مدیران مجرب نیازمندند بلکه هم‌اکنون دارای نیاز ویژه‌ای به متخصصان سرمایه‌گذاری و تأمین مالی هستند که بتوانند دامنه کاملی از ابزارهای مالی - که بانک‌های اسلامی برای رقابت با بانک‌های مرسوم به آن نیاز دارند - ایجاد کرده و توسعه دهند.

نتیجه:

گسترش سریع بانکداری اسلامی طی دهه گذشته نشان داده است که بازار بزرگی برای خدمات و فعالیت‌های بانک‌های اسلامی وجود دارد. بانک‌های اسلامی به روشی جایگاه خود را یافته‌اند و به‌طور مناسبی از آن بهره‌برداری می‌کنند. هر چند برخی از بانک‌های اسلامی با مسائلی مانند FUIS در سپرده‌ها، زبان‌های بزرگ و غیره مواجه‌اند، ولی به‌طور کلی بانک‌های اسلامی عملکرد خوبی داشته‌اند. البته در موارد متعددی مسائلی که بانک‌های اسلامی با آن مواجه‌اند مشابه مسائلی است که بانک‌های مرسوم با آن دست به‌گیربان هستند. از سوی دیگر تاکنون هیچ بانک اسلامی به‌عناصر مشکلاتش با شکست مواجه نشده است. طبیعی است بانک‌های اسلامی که در اقتصاد جدید فعالیت می‌کنند، با مجموعه مسائل خاص خودشان مواجه باشند، اما اگر بانکداری اسلامی بخواهد به سطحی دست یابد که با بانکداری مرسوم مینتی بر بهره‌براری کند، در این صورت باید به مسائل و موانع بانک‌های اسلامی پرداخت و راه حلی برای آن پیدا کرد.

مآخذ:

• این مطلب ترجمه‌ای است از منبع زیر:

Mohsin, S.Khan and Abbas Mirakhor, "Islamic Banking", in: The New Palgrave Dictionary of Money & Finance, Vol. 2, 1992, PP. 531 - 533.

سرمایه‌گذار دارای اطلاعات نامتقارن درباره سود سرمایه‌گذاری باشند. به همین جهت بانک‌های اسلامی تا حد زیادی در وهله نخست متکی به عملیات اجاره و مرابحه هستند. این به آن معناست که بیشتر پرتفوی بانک‌های اسلامی در دارایی‌های کوتاه‌مدت تجاری متمرکز شده است. این تأکید بر تأمین مالی کوتاه‌مدت دارای تأثیر زیان بار بر سرمایه‌گذاری، رشد و توسعه اقتصادی است (Pryor ۱۹۸۵).

دوم، نبود دارایی‌های مناسب درازمدت که در اختیار بانک‌های اسلامی باشد در نبود ابزارهای مالی بسیار کوتاه‌مدت بازتاب یافته است. در حال حاضر هیچ معادلی برای بازار بین بانکی در بانکداری اسلامی وجود ندارد که بانک‌ها بتوانند مثلاً وجوه یک شبه را نگهداری کنند یا این‌که بتوانند جهت پاسخ‌گویی به نیازهای موقتی نقدینگی، آن را قرض کنند، روشن است که خلق ابزارها و ساختار سررسید ابزارهای مالی در دو طرف دارایی و بدهی در موقعیت نبود مزیت متمایزی نسبت به بانک‌های مرسوم قرار خواهند داشت.

سوم، وقتی بانک مرکزی فقط با بانک‌های اسلامی سروکار دارد می‌تواند نقش خود را در تنظیم بانکداری و معاملات مالی به‌خوبی انجام دهد، اما وقتی بانک‌های اسلامی در کنار بانک‌های ربوی، مرسوم فعالیت می‌کنند، بانک مرکزی در تنظیم بانکداری و معاملات مالی با مسائلی مواجه می‌شود. برخی از این مسائل عبارت‌اند از: آیا بانک‌های اسلامی باید ذخایر قانونی مشابه ذخایر قانونی بانک‌های با سپرده‌نگهداری نمایند؟ آیا بانک‌های اسلامی ذاتاً کم و بیش مخاطره‌پذیرتر از بانک‌های سنتی ربوی هستند؟

چگونه بانک مرکزی می‌تواند عملیات بازار باز را با اوراق بهاداری که میزان بهره پرداخت نمی‌کند، هدایت کند؟ این پرسش‌ها برای کارکرد کارایی بانکداری اسلامی - بی‌نهایت اهمیت دارد و لازم است حل شود. چهارم، موضوع مهم دیگر که بانک‌های اسلامی با آن مواجه‌اند این است که چگونه روابطشان را با بانک‌های خارجی سازمان‌دهی کنند و عموماً تر از آن این‌که چگونه عملیات بین‌المللی را انجام دهند. البته این موضوعی است که ارتباط نزدیکی با خلق ابزارهای مالی دارد که هم با اصول اسلامی سازگار باشد و هم برای بانک‌های مینتی بر بهره (شامل بانک‌های خارجی) قابل قبول باشد.